

TROCHA MA TO ŠKRIE

Gabriela Magová, Radoslav Passia: Deväť životov: Rozhovory o preklade a literárnom živote.

Renáta Deáková

Kniha rozhovorov s ôsmimi významnými slovenskými prekladateľmi a jedným českým. Michaela Jurovská, Ján Vilikovský, Karol Wlachovský, Jozef Kot, Jarmila Samcová, Viera Hegerová, Ladislav Šimon, Juraj Andričík a Emil Charous.

Dialógy, ktoré s nimi vedie Gabriela Magová, Radoslav Passia a Vladimír Barborík ponúkajú osobný pohľad do literárneho života i konkrétnych vydavateľských, redakčných sfér a prekladov národných literatúr najmä v druhej polovici 20. storočia.

Ako píše v úvode Radoslav Passia, kniha vznikla na pôde *Romboidu*, kde pôvodne rozhovory vyšli. Ich cieľom bolo zmapovať životy a dielo najstaršej generácie prekladateľov z kultúrneho centra i mimo neho, ktorí sa podieľali na dobovej moci i takých, ktorí sa voči nej vymedzovali.

Deväť životov.

Názov ako pre dobrodružný film alebo seriál, v ktorom vystupuje superhrdina alebo superhrdinka a vďaka svojim deviatim životom zachraňuje svet, nastoľuje spravodlivosť, bojuje proti zlu.

Alebo skvelý názov pre knihu, ktorej editori nechali pomocou niekoľkých otázok voľne hovoriť postavy, prekladateľov, hrdinov literárneho života o svojom rodinnom zázemí, o svojich cestách k prekladu, o osudoch, zápasoch, pochybnostiach, presvedčení, úspechoch i pádoch. Spájala ich doba, no často rozdeľoval ich postoj k nej.

V knihe Deväť životov sa pred nami vďaka osobným výpovediam respondentov črtajú obrysy druhej polovice 20. storočia, jeho prelomové roky, s presahom až do súčasnosti. Množstvo zabudnutých detailov, zaujímavostí, ale aj typických javov doby. Z položených otázok cítiť odborný aj osobný záujem. A z odpovedí ochotu hovoriť úprimne.

Zrazu máme možnosť vidieť ich plastickejšie, prekladateľov i roky, v ktorých vyrastali. Z rozhovoru s Jozefom Kotom či Jaroslavou Samcovou sa pred nami črtajú dávne zákutia Bratislavy, Petržalky, zážitky z detstva.

Od Viery Hegerovej sa dozvedáme o vojnovej i povojnovej Banskej Bystrici. O tom, čo v živote mesta znamenala vojna, päťdesiate roky, roky šesťdesiate. Ku každodennosti vtedajšieho literárneho života patrili aj kontroly, previerky, cenzúra, ideologické požiadavky socialistickej krajiny, dokonca zákaz publikovať, alebo možnosť prekladať len pod pseudonymom. Spomína ich Jarmila Samcová, Michaela Jurovská, ale aj ďalší.

Zahĺbení do aktuálnych mantinelov si na to dnes už nespomíname.

Prekladateľ sedí väčšinu času doma sám s knihou, so slovníkmi nad textami. Pri vyknutý na zvláštny stav uzavretosti pred svetom, tak trocha ako pustovník užívajúci si i trpiaci samotou. Pipe sa so slovíčkami, významami, synonymami, konotáciami a kontextami. Zanietené komunikuje prostredníctvom svojich prekladov cudzích viet.

No prekladateľ býva často aj šéfredaktor, pedagóg, riaditeľ vydavateľstva, diplomat, riaditeľ kultúrneho inštitútu v zahraničí. Tvorí mosty medzi kultúrami, je vyslan-

com slovenskej kultúry alebo ako hovorí Ján Vilikovský zo svojej skúsenosti veľvy-
slanca vo Veľkej Británii: Je trocha lepším poštárom, správcom taxislužby pre navšte-
vujúcich politikov.

Je služobník, v každom prípade.

Kniha Deväť životov hovorí o dobe priamo, no aj v náznakom a utajene. Jednotlivé
rozhovory sú ako priamky, z ktorých sa niektoré pretínajú, iskria, narážajú do seba,
iné sa tiahnu rovnobežne vedľa seba a nestretajú sa. Ako v dobrej beletrii, to, čo je
napísané oživa mimo textu. Vypovedá medzi riadkami. Napätie sa v texte stupňuje
vďaka protichodným názorom a životným postojom, vďaka rozdielnosti morálnych im-
peratívov. Celkový obraz si čitateľ vytvára sám.

V knihe Deväť životov sa pred nami odkrývajú rôznorodé osobnosti vo svojej zlo-
žitosti ľudských osudov. A ako tie najlepšie knihy, aj táto kladie otázky aj nám. (Vždy
je nejaká doba a vždy sa treba rozhodovať.)

Mnohé ostáva nedopovedané. Ako naznačuje Radoslav Passia vo svojom pred-
slove, výber respondentov ovplyvnila aj ich ochota hovoriť o sebe.

Trocha ma to škrie. Bola by som zvedavá, čo by povedali tí, čo sa rozhodli radšej
mlčať.

(2015)

LEN TILKY ALEXANDRA BRÖSTLA

Ján Štrasser

Alexander Bröstl je právnik: Aké prívlastky sa najviac hodia k právnikovi? Dobrý (a zlý),
ostrý, drahý, dravý...

Alexander Bröstl je právnik hravý.

Drahý, dravý, hravý... to sa už in medias rež a rúbaj dostávame k podstate literárnej
tvorby Alexandra Bröstla – počúvať históriu a vypočúvať slová.

Pokiaľ ide o históriu, Bröstl sa s ňou hrá tak, že ukazuje zákulisie jej kanonizova-
ných príbehov a ich aktérov a postavy predvádza v negligé, čo je ušľachtilé, ale aj v tre-
nirkach, často deravých. A rád ich pristihuje in flagranti, ako (najmä tí mocní) obcujú
so slečnou hlúpostou. Na takéto písanie musí mať autor tri kvality: vzdelanie, schop-
nosť pozorovať svet a humor. Jedného druhého i tretieho má Bröstl hojne: dôkazom
sú cykly historických bájok, persifláží a apokryfov *Homéroidy* a *Náplaste s pestrogénmi*
a v nich také kúsky ako *Ako Seneca písal satiru* alebo *Goethe odkazuje právnikom*.
Mimochodom, odkazuje im toto: „Ak by sme chceli preštudovať všetky zákony, neostal
by nám žiadny čas na ich porušovanie.“ A ešte príklad na to pozorovanie vysokoškol-
ského profesora Alexandra Bröstla: *Studiosus* – „Aké povolanie mal Ježiš? – *Študent*.
/ Do tridsiatky býval u rodičov, / mal dlhé vlasy, / a keď niečo urobil, / bol to zázrak.“

Ale najradšej zo všetkého Alexander Bröstl, ako som už povedal, vypočúva slová.
Hrá sa s nimi, zahráva, pohráva a často aj vyhráva. Pravda, niekedy neodolá ukázať
nám, ako mu to logicky myslí a dopustí sa menšieho traktátiku (napríklad *Veľkostný
zlom zla*). No najlepší je tam, kde mu stačí nepatrná operácia v matérii slova a výsle-